

ADAMI FRANCISCI KOLLARII
DE VITA
URSINI VELII
DEQUE SCRIPTIS
AC
PRÆSENTI IN PRIMIS OPERE
PRÆFATIO.

Vit ab instituto eorum & more, qui aliena in lucem opera efferunt, ne decedam; præfabor de Scriptore nostro pauca, quem civibus legendum meis primus offero. De vita URSINI VELII deque scriptis jam satis, nisi fallor, constat, ea viris doctis notiora multo esse, quam ut studio meo scribi laudarique debeant. Occupavit quippe intactam diu materiam istam, & diligenter simul atque erudite mandavit litteris MARTINUS HANKIUS in præclaro De Silesiis indigenis eruditis opere: quam etiam ob rem priora duo, de quibus me prævie dicturum recepi, a

P R Æ F A T I O.

Viro doctissimo sumpta compendio tantum referam; & tertiam propositi mei partem, quæ de præfenti, ut ante dixi, erit opere, diligentius scribere conabor.

*Lucem URSINUS noster primam in Silesia Schweidnitii adspexit, honestis sed obscuris parentibus ortus. JOANNE TURZONE Vratislaviensi episcopo Mæcenate usus animum litteris excoluit, & rara ingenii felicitate quindecim annorum æphebus Latinum & Græcum carmen non incitum scripsit. Mæcenatis sui voluntate & sumptu academias Vindobonensem, Romanam, Bononiensem & alias adiit; atque cum Philosophiæ, tum in primis legum civilium & ecclesiasticarum scientiæ tempus & operam impendit. Sermone Latini & Græci, qualis in elegantioribus veterum, præsertim Poëtarum, monumentis viget, cultor assiduus, eam brevi per Europam omnem consequutus est existimationem; ut inter viros seculi sui maximos, quibus reslorescentium litterarum honor tribuitur, à multis referretur. Excellentis ingenii ad omnem elegantiam exculti præmia fuere, primum Laurus Poëtica, qua pro more seculi in conspectu summorum illustrissimorumque virorum ab IMP. MAXIMILIANO I. AUGUSTO redimitus fuit; deinde Ordo juris utriusque peritorum, cui ob insignem legum scientiam adscriptus est; tum munus a secretis & epistolis, quo apud MATHÆUM LANGUM Gurcensem episcopum, cujus opera IMP. MAXIMILIANUS gravissimis in legationibus est usus, maxima sui cum laude per biennium functus est; denique aulæ Austriacæ dignitas & splendor, in quam a FERDINANDO I. Cæsare, & Hungariæ Bohemiæque Rege receptus, non Oratoris modo & Historici Regii ornari munere, variis obeundis adhiberi legationibus; sed, quod luculentissimum virtutis & doctrinæ URSINI nostri est testimonium, regendis etiam in litterarum & virtutis studio Regiis liberis, in quibus MAXIMILIANUS II. fuit, præfici meruit. Fuit nempe URSINUS VELIUS non doctrina modo, sed virtutibus etiam eximiis ornatus; ingenio excellens, acutus; animo placidus, comis, affabilis; ipsa corporis specie venusta admodum atque liberali. Non hoc nostrum est, quod hic adscripsimus, verum gravissimorum ejus seculi viro-
rorum testimonium, quos HANKIUS longa serie recenset. Unius nunc ERASMI, ingeniorum & morum censoris acerrimi, adferre suffi-*

P R Æ F A T I O.

sufficiet, qui Lib. XVII. Epist. IX. ad STANISLAUM TURZONEM Olomucensem episcopum scribens, hæc de nostro memoria prodidit: Ipse VELIUS, inquit, mihi factus est longe charior, quam ante fuerat ex degustatis ingenii monumentis, ob incredibilem morum comitatem: cum hoc fere genus hominum soleat alienius esse a sensu communi. Visus est & multo felicior, quam existimaram. Primum ipse cultus magnificus ac nitidus fortunam arguit fatis lautam. Deinde corporis species declarat, rara Numinis indulgentia, ingenio felicissimo domicilium æque felix contigisse. Idem ERASMUS Lib. I. Epist. XXXVII. ad RICARDUM BARTHOLINUM, Perusinum scripta: Mirum, inquit, quam ceperint Hendecasyllabi CASPARIS VELII, doctissime BARTHOLINE. Tam erudita facilitate fluunt omnia, ut facile deprehendas ingenii venam non elegantem esse modo, verum etiam divitem ac benignam. Et Lib. V. Epist. XXXIV. ad JOANNEM TURZONEM, episcopum Wratislaviensem data: VELII carmen legens, quod proxime mihi redditum est, LUCA NI tubam audire videor: dignus ille, qui magnos Reges decantet, non ERASMUM. Invidenda profecto laus; adscripta nimirum à viro longe laudatissimo!

De anno deque die, quo naturæ noster persolvit debitum, non eadem scriptorum est opinio. Sed GEORGIO EDERO, scriptori coarvo, & Vindobonæ tum, ut arbitror, agenti, cur fidem quis non adhibeat, causam non video. Is in Catalogo suo Rectorum & Illustrium Virorum Archigymnasii Viennensis ad annum MDCCCXXXVIII. adnotat sequentia: CASPARUS URSINUS VELIUS Schwemnicensis, Poëta insignis, Orator celebris, Græce & Latine doctissimus, Regis Ferdinandi liberorum Præceptor & Historicus, V. Maji mane sub horam VI. subito amissus fuit. Quem alii in Danubium dejectum, alii meditabundum, ut affolebat, in ripam delapsum, alii veneno sublatum existimabant: Hæc ille. Sunt, qui ob improbam protervæ conjugis asperitatem mori quam vivere maluisse existiment. Horum opinionem sequutus HADRIANUS MARIUS Belga, Geldriæ Zutphaniæque Cancellarius, funestum URSINI nostri fatum his versibus planxit:

P R Æ F A T I O.

Conjugis impatiens Morum se jecit in Istrum,

Et mortem cupido Velius ore bibit.

Siccine semper eris sacris infesta Poëtis

Fœmina, & Orphea non satiata néce es?

Nec fat erat sceleris vestri, quod conscius Hebrus

Erubuit, lacrumis intumuitque suis:

Ni nunc Urfini infames nece volveret undas?

Opprobrium vestri Danubius generis?

At vero cum hic Poëta tum etiam alii, qui fortassis ejusdem sunt sententiæ, facile, spero, credent, Scriptorem nostrum illius apud nos Ordinis fuisse virum, qui a conjugio & re uxoria est remotissimus. Fuit quippe URSINUS VELIUS sacerdotio inauguratus & Præpositus Myslensis. Successorem habuit GEORGIUM LOGUM Præpositum S. Crucis Vratislaviensem, Philologum sui ævi pariter clarissimum. Adtestatur hoc manu exaratus liber Cæsareus Jur. Civil. CLVI. cujus folii 14. pag. 2. scriptæ sunt FERDINANDI I. litteræ, anno CIO IO LI. editæ, quibus idem Imperator laudatæ possessionem Præposituræ GEORGIO LOGO transcripsit: Eidem, inquit FERDINANDUS, tanquam personæ idoneæ & bene meritæ Præposituram Myslensem, per spontaneam & liberam cessionem & resignationem honorabilis quondam GASPARI VELII URSINI, ejusdem Præposituræ ultimi & veri possessoris olim manibus nostris factam, de jure & de facto vacantem, vigore Juris Patronatus nostri Regalis dandam & conferendam; ipsumque GEORGIUM LOGUM ad Præposituram ipsam nominandum, eligendum, ac episcopo suo ordinario pro confirmatione accipienda præsentandum duximus &c.

Alii fatalis necessitatis alias occasiones commemorant; in re admodum dubia hoc unum est certissimum: cum vera mortis explorari non posset causa, repertum VELII corpus, FERDINANDI I. jussu, bono funere esse humatum. Gentile nomen fuit nostro VEL, ex quo VELIUS, latine finitum. URSINI cognomen CUSPINIANUS, vir per

1520 legendum
s. m. Reg.

PRÆFATIO.

ea tempora Clarissimus, addidit, incertum quam ob causam: de quo nominis incremento VELIUS noster sequentes versus ad eum scripsit.

Natus in Arctoio ego, CUSPINIANE, Selingis,

Asper ubi coluit rura paterna Quadus,

Pæne puer cecini, tibi non nisi nomine notus,

Carmina iudicio sæpe probata tuo.

Hac mihi laude sacræ crevere in carmine vires:

Instar enim Phœbi CUSPINIANUS erat.

Quæ mihi misisti, illius divina putavi

Verba DEI, docta verba notata manu.

URSINI (memini) nomen mihi dulce dedisti,

Hoc ratus ingenium commeruisse meum.

Credo equidem non hoc nomen sine numine Divum,

Auspice te, spreto rite priore tuli.

Forsitan ipsa suo natum sub fidere vatem

Hoc dici voluit Parrhæsis URSA modo.

Hanc ob causam nunc URSINUS VELIUS, nunc VELIUS URSINUS scriptoribus audit; ipse gentilitium nomen aut omittere, aut addito postponere solitus, quod vulgata typis opuscula testantur.

Ad scripta quod attinet, ea versa oratione & prorsa edidit plurima, sed mole pleraque exigua; nimirum περὶ πολλῶν ὀλίγα scribere adsuetus. Culta sane omnia sunt & acri studio perpolita, typisque vulgata. Possidet Aug. Bibliotheca fere omnia: quæ collecta simul & diligenter recusa, non Austriacæ modo & Hungaricæ, sed illustrium etiam familiarum historiæ lucem præberent pulcerrimam. Laudatus mihi semel atque iterum HANKIUS accuratum eorum catalogum texuit, quo egregie juvari se experietur, qui labore illo de rebus patriis bene mereri volet.

De

P R Æ F A T I O.

De Historia, quam nunc primum juris facio publici, Cl. HANKIUS ita scribit: Vigefimum quintum est, de rebus Austriacis Historia Decadibus VII. quam Cæsarea Bibliotheca Vienneſis manu scriptam poſſidet. Hujus fortassis est Pars de Ferdinando I. Historia: cujus meminit ERASMUS ROTERODAMUS ad BILIBALDUM PIRKHEIMERUM, Lib. XIX. Epistol. L. Anno 1528. scripta. Regis, ait, FERDINANDI res sat pulchre habent in Ungaria, si licebit per Turcam. URSINUS VELIUS jam conscripſit Librum de rebus ab eo gestis. Hæc ille; quæ nunc, cujus ponderis sint, videbimus. Et ad Decades septem Historiæ Austriacæ quod attinet, quas in Bibliotheca nostra custodiri adserit; optassem sane, adscripsisset vir doctus, quo auctore id pro vero habuerit: nam eas mihi videre adhuc non licuit, neque cuiquam alii visas inquam fuisse arbitror, & adfirmare non dubito, non aliud historiæ opus ab URSINO VELIO posteritati esse relictum, nisi quod nunc in lucem profero. Enim vero URSINUS ipse in prologo ad STEPHANUM BATHORIUM, Panegyrico suo, quem in solenniſ coronationis FERDINANDI Albæ Regiæ dixit, & nos hic recudi fecimus, præmiſſo, pag. 191. clare admodum innuit, se res tantum a FERDINANDO gestas mandasse litteris: Quocirca, inquit, hoc erga regnum immortale beneficium tuum, erga vero Regem æquitatem summam æternis litterarum monumentis suo in loco mandare in libris historiæ meæ accurate studebo. Interea temporis, quoniam fera illa futura est gloria (nequit enim exiguo tempore, ut prodidit CICERO, historia absolvi) ne omnino mercede fraudetur tam præclarum facinus ac memorandum &c. Idem fatetur ERASMUS, testis ab HANKIO supra citatus; cui consentit COCHLÆUS, scriptor nostro coævus, Historiæ Hussitarum Libro duodecimo pag. 441. de rebus a Ferdinando in Hungaria gestis scribens: Caspar, inquit, VELIUS URSINUS, nobilis hac ætate Historiographus, posteritati fideliter commemorabit. Denique WOLFGANGUS LAZIUS, scriptoris nostri in munere Historici Regii successor, hæc solum, quæ vulgamus, ab URSINO VELIO esse relicta, verbis disertis testatur Austriacæ Historiæ suæ fol. 109. pag. 2. in codice manu exarato Cæsareo Histor. Prof. CCXXIII. supersistit: Qua de re, inquit,

PRÆFATIO.

quit, motibusque perniciosis, regni amplissimi ruinis ac cladibus, etsi antecessor meus *CASPAR URSINUS VELIUS* quædam annotata post se reliquerit, quæ post inaugurationem inclyti Cæsaris *FERDINANDI* gesta fuere, cum pro gubernaculis cum *JOANNE* Waywoda, Cepusiensi Comite, qui id præter jus, prodito hero, de quo dictum est, *LUDOVICO*, invaserat, bello cruento aliquot annis decertat: ea tamen manca & imperfecta, ut inventa erant, in præcedentem decadem quartam rejecta sunt; quæ neque pro meis venditare ad posteritatem, neque meis immiscere volui. Hæc *LAZIUS*; quæ clarius ut videant ii, qui impressum exemplum meum cum codicibus manu exaratis Cæsareis olim componere volent, indicabo prius quibus ex libris *LAZIUS* decadem suam, cujus hic meminit, collegerit; tum, quos ipse sequutus sim codices, exponam. Tres, nisi fallor, sunt libri manu exarati Cæsarei, quos noster reliquit, nimirum in Classe Histor. Prof. *CLV. CCXXIV. CCXXV.* Primus habet libros, quos nunc vulgo, sequentes: Fol. 1. Librum I; Fol. 15. II; Fol. 25. III; Fol. 33. V; Fol. 37. VI; Fol. 57. pag. 2. VII. Alter servat librum X. Tertius Fol. 1. librum IV; Fol. 43. VIII. & Fol. 48. pag. 2. IX. Ex his codicibus libros *URSINI PRIORES* novem in decadem suam quartam Historiæ Austriacæ retulit *LAZIUS*. Eam servat manu exaratus liber Cæsareus Histor. Prof. *CCXXIII.* ubi decas quarta, sive libri scriptoris nostri modo memorati primum locum occupant, & ad folium usque octavum & septuagesimum pertingunt: nam ea, quæ proxime sequuntur, *LAZII* sunt, & excipere debent ejusdem codicis folium 155. At vero *LAZIUM* vehementer miror, qui scriptoris nostri libros, tribus in codicibus male digestos, decadi suæ quartæ meliori ordine non intulit. Nam librum decimum ne commemorem, quem plane omisit, graviter errat, dum Fol. 23. librum quintum pro quarto; Fol. 26. librum sextum pro quinto; Fol. 39. pag. 2. septimum pro sexto; & decimum Fol. 47. quartum pro septimo habet. Nos, rerum gestarum serie diligenter inspecta, hoc, quo vulgamus ordine tristes Ursini reliquias digestimus. Inservavit editioni nostræ Decas *LAZII* ante memorata, meliori ordine disposita, & cum *URSINI* codicibus *CLV. CCXXV.* sedulo collata. Librum decimum, a *LAZIO*, ut dixi,

P R Æ F A T I O.

non visum, ex codice Hist. Prof. CCXXIV. sumpsimus. Operi titulum inscribere libuit: de Bello Pannonico cum Scepusio gesto; cum hoc præcipuum sit orbi parente suo opusculi argumentum.

Sed neque cura de aliis nobis fuit minor, quibus editionem nostram ornare studuimus. Ut enim adnotationes nostras, quas non magno illi ornamento esse futuras, ultro fatemur, silentio prætereamus; recudi fecimus alia monumenta duo, paucis, nisi fallor, apud nos adhuc visa: videlicet pag. 182. Historiam coronationis FERDINANDI I. quæ Albæ Regiæ fuit ultima, anno **CIDIOXXVII.** Antverpiæ excusam: & pag. 189. Panegyricum, eodem, ut videtur, anno typis vulgatum, quem in iisdem coronationis solenniis **URSINUS** noster dixit, & cujus meminit operis hujus sui pag. 37. At vero hæc etiam longe post se relinquit & pretio multum superat Auctarium Diplomaticum, quinque & viginti tabulas, ex membranarum authenticis religiosè descriptas, complectens. Quippe Rex **FERDINANDUS** dum ex Aug. Domo Austriaca re ipsa primus Regni Hungariæ gubernacula successionis jure capesseret, semel atque iterum jura ista in Hungariam Aug. Domus suæ Proceribus & populo regni ore suo exposuit, teste **URSINO VELIO** pag. 29. 80. & 193. Sufficiens igitur hæc causa, & opportuna admodum occasio mihi est visa, qua vetusta litterarum monumenta, quibus ea jura nituntur, colligerem & in lucem proferrem. Et favit pulchre conatibus meis fortuna; nam præcipua nunc omnia summa fide vulgo, reliquorum vero accuratum catalogum cum eruditis lectoribus communico. At vero cum ingenui animi sit fateri, per quem profeceris, fateor hic palam & lubenter, ex omni isto Auctario Diplomatico non aliam, nisi editoris, si quæ tamen illa est, laudem ad me redire. Debent eruditi lectores mei incomparabilem thesaurum istum, debeatque grata posteritas non mihi, sed humanissimis æque atque eruditissimis Duumviris Illustri **ANTONIO ROSENTHALIO** & **III. FERDINANDO FREISLEBENO**, Augustæ a Consiliis, & tabulario Aug. Domus sanctiori Præfectis, quorum singulari humanitate ac benevolentia non solum exempla litterarum, quæ vulgo, maxima religione exscripta, habui; verum etiam cum tabulis authenticis com-

po-

P R Æ F A T I O.

posui. Quanta in luce, o Cives, res nostræ, jura Principis, leges provinciarum essent; si fieri posset, ut Imperii Austriaci tabularia singula singulos ROSENTHALIOS, FREISLEBENOS, vel SPERGESIOS haberent!

At vero erit fortasse aliquis, qui ex me scire desideret, quid demum ipse mihi editione *URSINI VELII* voluerim, quantam demum lucem rebus nostris, juribus Principis, legibus provinciarum allaturum me speraverim? non tenuem, inquam, si quid video, neque communem. Quæcunque enim res in Austria Hungaria Bohemia &c. ab anno *CICIDXXVI.* usque ad annum *CICIDXXXI.* fuerunt gestæ, gestæ autem fuere longe gravissimæ, eas hic deinceps legemus descriptas non a scriptore quopiam umbratico, sed qui in luce Austriacæ aulæ vixit, qui Cæsari & Regi *FERDINANDO I.* rerum per ea tempora gestarum auctori, a legationibus, a scribendis historiis fuit, qui ea, quæ litteris mandavit, aut oculis usurpavit suis, aut publica auctoritate relata memoriæ prodidit. Quam ob causam infelicem pugnam *Mobatsianam*, ambitionem *SCEPUSII*, successionem *Augustæ* Domus Austriacæ in Hungariam, *Viennæ* a *SOLYMANNO* obsessæ fortunam & alia hoc genus quam plurima, apud *URSINUM VELIUM* deinceps discemus. De juribus Principis, ea passim hic aut indicantur, aut defenduntur; cui Auctarium nostrum cum locis *URSINI* collatum id non persuaserit, is profecto eorum de numero non est, quibus nos hic respondere volumus. Denique ad leges provinciarum quod attinet, existimo, scriptorem nostrum legibus fiduciariis Regni Bohemiæ gravissima in controversia lucem clarissimam esse redditurum. Ad annum quippe *CICIDXXVIII.* p. 65. narrat, venisse Pragam ad Regem *FERDINANDUM*, comitia regni agentem, *GEORGIUM* Marchionem Brandeburgicum, & donatione *WLADISLAI* & *LUDOVICI* Hungariæ & Bohemiæ Regum, quam Domus Brandeburgica jurium in Silesiam suorum pro muro abeneo habet, in ducatus Silesiæ *Oppoliensem* & *Ratiboriensem* jus perpetuum quæstivisse. Addit deinde responsum Ferdinandi, Marchioni datum, acerrimamque statuum & ordinum Regni Bohemiæ concertationem, fortissime & constanter negantium, eorum Regum po-

P R Æ F A T I O.

testatis fuisse ne prædiorum quidem unum abscindere a reliquo regni corpore, nedum opulentissimos principatus. Eandem litem fuisse resumptam scriptor noster tradit ad annum CIOIOXXXI. pag. 177. qua demum legitime discussa, & donatione, quam memorati Reges sine scitu & consensu Statuum & Ordinum Regni Bohemæ concesserant, publice antiquata, prætenso juri suo Brandenburgicus Marchio cedere debuit. Igitur cum jura hæc, quæ in Oppoliensem & Ratiboriensem ducatum GEORGIUS Marchio habere se male credebat, tum illa etiam omnia, quæ persimili eorundem Regum donatione nixus, in alios nonnullos Silesiæ ducatus FRIDERICUS II. Dux Lignicensis itidem Brandenburgicus obtendebat, in ipsa statim origine sua a FERDINANDO I. Hungariæ & Bohemæ Rege, qui filiam WLADISLAI, & LUDOVICI sororem in matrimonio habebat; a statibus & Ordinibus regni Bohemæ, qui iisdem regibus nuper a consiliis erant, in comitiis regni publicis pronuntiata fuerunt illegitima & nulla. Quis vero alius præter URSINUM nostrum controversiam istam plane memorabilem memoriæ prodidit? quis anno 1741. pro defensione æquissimæ causæ nostræ in argumentum sumpsit? Atque hæc erudito & benevolo lectori, spero, sufficient; apud quem si URSINI nostri causa gratiam inierimus; amplissimum diligentiae nostræ fructum retulisse nos credemus.

Scribendam in Vindobonensi Bibliotheca Palatina Pridie Idus Augusti, Anno a Partu Virginis CIOIOCCCLXII.